

رواق فرهنگ

معرفی مجموعه نسخه‌های خطی آثار زکریای رازی در کتابخانه و موزه ملی ملک

نسخه‌هایی از فیلسوف، طبیب و شیمی‌دان مشهور ایرانی

پنجم شهریور، روز بزرگداشت محمد بن زکریای رازی وروز داروسازی است، به‌همین مناسبت به‌معرفی مجموعه‌نسخه‌های خطی از آثار این دانشمند بزرگ ایرانی در کتابخانه و موزه ملی ملک می‌پردازیم. به گزارش آستان نیوز، مجموعه نسخه‌های خطی کتابخانه و موزه ملی ملک، موقوفه‌فرهنگی آستان قدس رضوی در تهران با محوریت زکریای رازی، فیلسوف، طبیب و شیمی‌دان مشهور سده‌های سوم و چهارم هجری قمری، شامل آثاری در حوزه طب و سلامتی می‌شود که به زبان‌های فارسی و عربی در دوره‌های مختلف تاریخی به‌ویژه سده‌های ۱۰ تا ۱۴ قمری، کتابت شده‌است.

آثاری در موضوعاتی همچون داروشناسی، پزشکی اسلامی، پزشکی به زبان ساده، مفاصل، تغذیه، خون‌شناسی، حجامت، خون‌گیری، تشخیص پزشکی، بیماری‌های نفرس، حصه، آبله، سرخک و... در این مجموعه قابل بررسی است. این نسخه‌های خطی به خط‌های نستعلیق، نسخ و شکسته نستعلیق روی کاغذهایی از جنس ترمه، دولت‌آبادی، قرنگی اهار مهره و... توسط کاتبان مختلف نوشته‌شده‌ است. این نسخه‌ها نه تنها از نظر محتوای متنی بلکه از جنبه هنری نیز نفاست دارد و می‌تواند مورد بررسی اهل علم و پژوهش قرار گیرد.

■ معرفی آثار

کتاب «الحاوی» اثر معروف زکریای رازی در حوزه پزشکی اسلامی، از جمله عناوین مهم این مجموعه خطی در کتابخانه ملی ملک به شمار می‌آید. این اثر، مجله‌های ارزشمندی به خط‌های نستعلیق و نسخ در این کتابخانه وجود دارد که قدمت قدیمی‌ترین نسخه آن به سال ۴۰۶ قمری برمی‌گردد. این اثر نفیس به خط نسخ روی کاغذ دولت‌آبادی نوشته شده‌است. در این میان می‌توان از دو نسخه کتاب «الحاوی فی طب» نام برد که به ترتیب روی کاغذهای قرنگی و ترمه در قرن‌های ۱۰ و ۱۲ قمری در دوره صفویه کتابت شده‌است. این آثار از جمله نسخه‌های خطی است که توسط حاج حسین آقا ملک، بنیان‌گذار و واقف کتابخانه و موزه ملی ملک، وقف بر این مجموعه شده‌است.

هچنین نسخه دست‌نویس دیگری از این کتاب در کتابخانه ملی ملک وجود دارد که توسط مرحوم سید ضیاءالدین میرفخرایی به این موقوفه اهدا شده‌است. از دیگر آثار تألیفی مرتبط با زکریای رازی موجود در کتابخانه و موزه ملی ملک می‌توان به عناوین «من لایحضره الطیب»، «براء الساعه»، «القراباذین»، «ابدال الادویه»، «تقدیم الفواکه و ما ضررها علی الطعام»، «رساله در تدبیر حجر عظیم»، «رساله در تقطیر»، «القولنج»، «الشکوک علی جالینوس و الکناش الفاخر»، «مقاله فی اختلاف الدم» و «مقاله فی الفصد» اشاره کرد.

■ خدمات مجموعه با محوریت زکریای رازی

کتابخانه ملی ملک یکی از ۶ کتابخانه مهم کشور در حوزه نسخه‌های خطی محسوب می‌شود که دارای آثار ارزشمندی در حوزه پزشکی و داروسازی است. تمامی این آثار خطی در راستای حفظ و نگهداری برای آیندگان و همچنین ارائه خدمات بهتر به پژوهشگران داخلی و خارجی، فهرست‌نویسی و دیجیتال سازی شده‌ است و نسخه پشتیبان آن‌ها طبق ضوابط این موقوفه، به‌صورت حضوری و غیر حضوری در دسترس دانشجویان و محققان قرار می‌گیرد. از سویی دیگر، زکریای رازی یکی از دانشمندان برجسته دوران اسلامی است که گردشگران از درپچه بازدید از تالار «علوم در ایران اسلامی» موزه ملی ملک می‌توانند با وی و آثار و نسخه‌های خطی اش در این مجموعه فرهنگی آشنا شوند.

کتابخانه و موزه ملی ملک علاوه بر نگهداری از آثار این دانشمند پرآوازه ایران که تألیفات بسیاری در حوزه‌های پزشکی، شیمی، فلسفه، کیهان‌شناسی، منطق و ریاضیات دارد، در سال‌های گذشته نشست‌هایی علمی مرتبط با آثار وی برگزار کرده‌ است که می‌توان از برنامه علمی و تخصصی «دو طبیب پرآوازه» در سال ۱۴۰۱ نام برد.

گفتنی‌است، کتابخانه و موزه ملی ملک در سال ۱۳۱۶ شمسی وقف بر بارگاه ملکوتی رضوی شده‌است و در حال حاضر به‌نشانی «هران، خیابان امام خمینی (ره)، خیابان سی‌تیر، خیابان یارجانی، خیابان ملل متحد(میدان مشق)» پذیرای علاقه‌مندان است.

حلقه فقه خانواده مدرسه عالی فقاھت عالم آل محمد(ع) برگزار می‌کند

نشست علمی «موضوع‌شناسی دعاوی خانواده در رویه قضایی»

به همت حلقه فقه خانواده مدرسه عالی فقاھت عالم آل محمد(ع)، نشست علمی «موضوع‌شناسی دعاوی خانواده در رویه قضایی» برگزار می‌شود. به گزارش آستان نیوز، این نشست علمی روز پنجشنبه ۶ شهریور، ساعت ۷ تا ۱۰ صبح با میزبانی مدرسه عالی فقاھت عالم آل محمد(ع) واقع در مشهد مقدس، حرم مطهر رضوی، بست نواب صفوی برگزار می‌شود.

در این نشست تخصصی که با حضور حجت‌الاسلام دکتر محمدامین وحدانی‌نیا، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران برگزار می‌شود، ابعاد فقهی و حقوقی دعاوی خانواده براساس رویه قضایی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

نشست «موضوع‌شناسی دعاوی خانواده در رویه قضایی» فرصتی ارزشمند برای علاقه‌مندان و فعالان حوزه فقه و حقوق خانواده‌است تا از دانش استاد بهره‌مند شوند.

گفتنی‌است، این نشست می‌تواند نقطه‌تلاقی مهمی برای فهم بهتر مسائل حقوقی و فقهی خانواده در قالب رویه قضایی باشد.

علاقه‌مندان می‌توانند برای کسب اطلاعات بیشتر به کانال اطلاع‌رسانی مدرسه عالی فقاھت در پیام‌رسان ایتا به آدرس https://eitaa.com/mfaam_razavi مراجعه کنند.

برافراشته شدن پرچم سبز بر فراز گنبد مطهر رضوی

در طلوع سومین روز ماه ربیع‌الاول، پرچم سبز مزین به آیة شریفه «نصر من الله و فتح قريب» بر فراز گنبد مطهر حرم ملکوتی امام رضا(ع) به اهتزاز در آمد و جایگزین پرچم سیاه عزاداری شد.

به گزارش آستان نیوز، صبح چهارشنبه ۵ شهریور، مقارن با سوم

ربیع‌الاول، در آیینی معنوی با حضور خادمان بارگاه منور رضوی، پرچم مشکي گنبد منور حرم مطهر امام رضا(ع) که به مناسبت ایام محرم و صفر برافراشته شده بود، تعویض شد.

این پرچم پس از ۶۳ روز سیاه‌پوشی و عزاداری محرم و صفر و ایام شهادت امام رضا(ع)، توسط خادمان حرم مطهر تعویض شد و

بزرگ علمی، فرهنگی، هنری، تاریخی و... فراهم و گردآوری شده‌است.

براساس اظهارات وی، تعداد نسخه‌های خطی گنجینه رضوی به بیش از ۹۰ هزار و تعداد نسخه‌های چاپ سنگی و سربی موجود در این گنجینه نیز امروزه به بیش از ۵۴ هزار نسخه رسیده‌است.

■ هدف از انتشار کتاب کاتالوگ شاهنامه‌های مصور چاپ سنگی

این مقام مسئول بیان می‌کند: در این راستا، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی افزون بر توجه به مشارکت نهادهای فرهنگی در انتشار و بازنشر هرچه بیشتر نسخه‌های نفیس گنجینه در قالب فاکسیمیله، اقدام به آماده‌سازی و تولید مجموعه کاتالوگ‌های نفیسی کرده‌که در هر یک به معرفی منتخبی از آثار بی‌نظیر این آرشیو، با ارائه تصاویری بدیع پرداخته‌ است. این نسخه، سومین شماره از این مجموعه بوده که به معرفی منتخبی از برخی تصاویر و نسخه‌های مصور چاپ سنگی مربوط به شاهنامه فردوسی، اختصاص یافته‌است.

■ کتاب‌های چاپ سنگی؛ آثاری کمتر شناخته شده

بر اساس سخنان مصطفی لعل شاطری، نویسنده این کتاب، عرصه کتاب‌های چاپ سنگی انتشار یافته در ایران دوره قاجار را می‌توان قلمرویی از پژوهش دانست که تاکنون به صورت کامل مورد شناسایی قرار نگرفته، چنان‌که حتی آگاهی منابع آرشیوی از داشته‌هایشان نیز به صورت حداقلی و گاه ناقص است.

وی می‌گوید: در این میان، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی را می‌توان از جمله اندک مراکز آرشیوی، علمی و تاریخی دانست که با توجه ویژه به شناسایی و معرفی محفوظاتش، گامی مهم در این زمینه برداشته‌است.

لعل شاطری ادامه می‌دهد: از میان گنجینه‌های ممتاز این مرکز، کتاب‌های چاپ سنگی در زمره آثار کمتر شناخته

پرچم سبز مزین به آیة شریفه «نصرمن الله و فتح قريب» بر فراز گنبد مطهر حرم ملکوتی امام رضا(ع) به اهتزاز در آمد و کتیبه‌های عزاداری نیز تعویض شدند.

در طول سال دو بار پرچم گنبد مطهر حضرت امام رضا(ع) به طور رسمی و در آیینی ویژه تعویض می‌شود. تعویض پرچم و پوش ضریح

شده‌هستند که مبنی بر روکرد پژوهشی انحصاری در یک دهه گذشته، فضایی ویژه برای بررسی آن‌ها پدید آمده‌است.

■ گذری بر شاهنامه‌های مصور

نویسنده این کتاب بیان می‌کند: شاهنامه پس از سرایش، بارها در قلمروهای جغرافیایی گوناگون مورد استنساخ قرار گرفت و پس از تولید نخستین شاهنامه مصور در کارگاه کتاب‌آرایی و بهره‌گیری از هنر نگارگری در میان اوراق و اشعار، این سنت در سراسر آسیا رواج یافت.

وی تصریح می‌کند: در واقع، هر آنچه فردوسی با کلمات منظوم بیان کرده بود، هنرمندان نگارگر کوشیدند آن را با تصویر، اصطلاحاً ترجمه‌بصری کنند

و در قالب گفتمانی نو ارائه‌دهند. گواه آن، نسخه‌های متعدد مصوری است

که از قرن هشتم تا سیزدهم هجری قمری در مراکز آرشیوی دنیا مورد حفاظت قرار دارد.

لعل شاطری معتقد است: پس از ورود صنعت چاپ سنگی به ایران (سال ۱۲۴۹ قمری)، انتشار شاهنامه این بار در سیمایی جدید جلوه‌نمایی کرد. در اندک زمانی، با افزودن عنصر تصویرسازی به کتاب‌های تولیدی با حمایت ناشران عمومی و به وسیله تصویرگران برخاسته از بطن جامعه، بر زیبایی بصری کتاب‌ها به‌ویژه شاهنامه افزوده شد.

وی خاطرنشان می‌کند: به واسطه قابلیت‌های این گونه از چاپ، اغلب ۳۰۰ تا ۵۰۰ نسخه از شاهنامه با صرف زمان و هزینه بسیار اندک، نسبت به نسخه‌های خطی منتشر می‌شد.

نویسنده این کتاب با اشاره به اینکه در مخزن چاپ سنگی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، نمونه‌های متعدد

مبارک حضرت علی بن موسی الرضا(ع) طبق سنت هر ساله سوم ربیع‌الاول توسط خدام حرم مطهر رضوی انجام می‌شود. در این مراسم علاوه بر جمع‌آوری پرچم و پوش سیاه رنگ حرم مطهر امام رضا(ع)، پرچم و پوش سبز رنگ همراه با مراسم نقاره‌زنی به اهتزاز درمی‌آید.

نیم‌نگاهی به برخی آثار نفیس هنری مربوط به شاهنامه فردوسی که در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود

حماسه ملی در گنجینه حرم مطهر رضوی

منتخب شاهنامه‌های مصور چاپ سنگی در کتابخانه آستان قدس رضوی

چاپ سربی و سنگی شاهنامه تولید شده مربوط به هند و ایران وجود دارد، اضافه می‌کند: در این میان، نمونه‌های مصور، به‌عنوان نفایس این مجموعه مطرح بوده و شاهنامه‌های مصوری که در این کتاب کاتالوگ صرفاً به عنوان نمونه بخش اندکی از تصاویر آن ارائه شده مربوط به ۱۶ شاهنامه مصور غیرتکراری (گاه تک نمونه و گاه از هر چاپ چند نمونه مشابه) است که با تاریخ‌های چاپ مختلف و در چاپخانه‌های گوناگون واقع در هند، ایران و تاشکند در مدت سال‌های ۱۲۶۰ تا ۱۳۴۰ هجری قمری انتشار یافته‌است.

وی یادآور می‌شود: به طور متوسط، هر یک از این شاهنامه‌ها بر خوردار از ۴۵ تا ۶۰ تصویرسازی است که با طبقه‌بندی هر روایت تصویری از منظر ساختار محتوایی، با وجود یراکندگی جغرافیایی، محل نشر و فارغ از کیفیت هنری، پیوندی هم‌راستا در بن‌مایه‌های تصویری مشاهده می‌شود.

نبرد رستم و کاموس

شماره ثبت: ۳۸۴۷۷، محل نشر: تهران، تاریخ نشر: سال ۱۳۰۷ قمری، ابعاد تصویر: ۱۷/۵×۱۹ سانتیمتر.

کشته شدن سهراب به دست رستم

شماره ثبت: ۳۴۱۴۶، محل نشر: بمبئی، تاریخ نشر: سال ۱۲۷۶ قمری، ابعاد تصویر: ۱۶/۵×۱۰ سانتیمتر.

نبرد رستم و افراسیاب

شماره ثبت: ۳۴۳۷۵، محل نشر: تبریز، تاریخ نشر: سال ۱۲۷۲ قمری، ابعاد تصویر: ۱۹/۵×۱۷ سانتیمتر.

نبرد رستم با پیل سپید

شماره ثبت: ۹۲۱۹، محل نشر: بمبئی، تاریخ نشر: سال ۱۲۷۲ قمری، ابعاد تصویر: ۱۳/۵×۱۰ سانتیمتر.

گزارش

قدردانی از تشکل‌های برتر در مراسم اصحاب مواکب حرم مطهر رضوی

در ادامه مراسم، سلطانی نژاد، مشاور روپداد فرهنگی ایران‌الجواد(ع) نیز با اشاره به حضور ۱۴ تشکل برگزیده در موکب فرهنگی ایران‌الجواد(ع) گفت: این حضور، تجربه‌ای نو در خدمت‌رسانی به زائران حرم مطهر رضوی بود که توانست ظرفیت‌های تخصصی تشکل‌های مردمی را در عرصه‌های گوناگون فرهنگی، علمی و اجتماعی به نمایش بگذارد.

وی افزود: تشکل‌های حاضر در این موکب از حوزه‌های مختلف از جمله ورزش، پاسخ به شبهات، کتاب‌خوانی، هنر و زیبایی‌شناسی، کودک و نوجوان و خانواده بودند و هر یک متناسب با تخصص خود خدمات متنوعی را به زائران ارائه کردند. این مجموعه فعالیت‌ها نشان داد ایران امام رضا(ع) در عرصه‌های خانواده، علم و دانش، گفتمان انقلاب اسلامی، هنر و زیبایی‌شناسی و تربیت نسل کودک و نوجوان، ظرفیت‌های فراوانی برای عرضه دارد.

در بخش پایانی مراسم، از ۱۰ تشکل برگزیده به دلیل خلاقیت در ارائه خدمات، ارتباط مؤثر با مخاطب، نظم و جذابیت در فعالیت‌های فرهنگی و نیز تنوع و کیفیت محصولات فرهنگی قدردانی شد.

مردمی امروز با تشکل‌های دهه‌های گذشته تفاوت جدی پیدا کرده‌اند؛ آن‌ها به صورت تخصصی روی موضوعات مشخص کار می‌کنند و در بسیاری از موارد حتی از دستگاه‌های رسمی مرتبط هم جلوتر هستند. حضور این تشکل‌ها در خدمت‌رسانی به زائران حرم مطهر امام رضا(ع) نمونه‌ای موفق از این ظرفیت عظیم مردمی است.

اتکابه سرمایه‌های مردمی اداره می‌شود. این ویژگی فرصتی است که در سال‌های اخیر با تأکید تولیت معزز، تلاش شده علاوه بر مشارکت مالی و خدماتی مردم، مدیریت بخشی از امور نیز به تشکل‌های مردمی واگذار شود تا خدمات با کیفیت بالاتر و به‌صورت تخصصی به زائران ارائه شود.

مدیر عالی حرم مطهر رضوی خاطرنشان کرد: تشکل‌های